

КОСТИ ЗА МАМА

Разказ

Лъчезар Георгиев

Под печат е книгата на Лъчезар Георгиев „Избрани творби в два тома. Том II. Разкази и новели“. Вторият том предстои да излезе през април 2005 г., в обем 384 страници 24 печ. коли, мека подвързия, с илюстрации на корицата и в книжното тяло, на формата на вече излезлия и представен в предишните две книжки том I „Повести и романи“ (60X84/16). Предлагаме на читателите едно от най-новите произведения, циклично свързани с други творби, включени в книгата – разказа „Кости за мама“, който се публикува за първи път.

– Вие двамата все тъй ли ще я карате? – едва чуто рече Гена, по челото ѝ изби пот, след миг очите ѝ прибеляха и застинаха неподвижно, забити в прозореца на болничната стая.

– Боже, мамо! – изпищя Красимира, наведе се над сгърченото в болезнена гримаса лице на старата жена и внезапно ѝ се стори, че лицето на Гена е също тъй тебеширено бяло, както белотата на стените и белия къс небе, прозиращ между притворените завеси. Тази ненадейна белота се сливаше с меките цветове на двете сливови дръвчета досами стъклата и болната, полуизвърнала глава, сякаш се опитваше с върховно усилие да вдъхне от аромата им.

Системите със забитите във вените на болната игли и провисналите мъркучи от банките с лекарство ѝ напомниха змии, хищно провесили тела към майка ѝ. Изведнъж тя се сети за онези съдбоносни секунди, когато пепелянката се бе извила от лозницата към вързаната за двата клона на асмата люлка – само няколко мига бяха делили малката Красимира от смъртоносното ухапване; тогава като по чудо Гена се беше извърнала, за да грабне бебето си, макар че самата можеше да бъде ухапана от люспестото влечуго, и бе побягнала от двора, газейки през белите хризантеми; сетне Добри бе пресякъл главата на змията и всичко бе свършило с една уплаха и много сълзи за

Гена. Майка ѝ бе разказала вчера тази история, която може би щеше да крие до края на дните си, добавяйки, че Красимира е орисана да бъде запазена от злото, дето навред се шири по земята; само благодат, малко благодат човек трябва да има към ближния си, и ще му се въздаде, и ще се измъкне...

Тъй беше рекла вчера Гена, а ден след този ненадеен разказ злото бе надвиснало и над самата нея; болестта я ядеше и топеше час след час, и го нямаше вече Добри да пресече главата на проклетата орисия, да погали жена си с гравава длан и да я притисне към себе си; вече две години, откакто бе поел към онзи по-добър, по-съвършен свят бащата на Красимира, как сега сама да се оправи, как да измъкне Гена и мъките ѝ да спести?

Едва сега тя се сети, че дългоочакваният чужденец бе до нея и се взираше загрижено в майка ѝ:

– Викни дежурната лекарка, моля те! – изхрипя Красимира. – По-бързо, ще си отиде!

И странният, малко неочакван гост хер Радко Радославов не усети как изскочи от стаята. Втурна се по дългия безлюден коридор, стъпките му кънтяха, ехото се блъскаше във вратите на болничните стаи, зад които се таеше също тъй някаква висяща на косъм съдба; той профуча край трапезарията и влетя в кабинета на дежурния. Навикът да не противоречи

на Красимира все тъй здраво го държеше въпреки изминалите години; той механично поздрави и подкани лекарката на побърза, защото там, в стая номер девет в този миг си отива един човешки живот, после обратно се втурна след жената в бяло, но продължи да си мисли за времето, през което бе пропуснал онези хубави празници с Гена и с децата си, които сега, при последното му завръщане едва го познаха и се притиснаха някак виновно към майка си. А някога, след всеки работен ден, преди проклетото съкращаване на длъжността му, се бяха втурвали към прага още щом се зададеше в края на улицата. Протягаха ръце, той ги вдигаше и ги притискаше в яка прегръдката, те пищяха от радост, а на Радко му ставаше леко-леко, сякаш нещо го повдигаше да политне с тях нагоре, към бездънния къс небе, сред белотата на облаците, по дъгата след кроткия пролетен дъжд...

– Вече само провидението може да я спаси – сепна го гласът на лекарката; свалила бе слушалките и триеше по навик очилата си, сякаш се чудеше как да успокои и двамата, застинали в очакване. – Знам, че ви е тежко и се измъчихте през тези дни, но не искам да ви давам напразни надежди.

– Господи! – изхлипа Красимира. Наистина ли нищо не може да се направи?

Лекарката мълчаливо поклати глава. И двамата знаеха, че не би пропуснала шанса, стига да имаше и едва доловим проблясък за спасение. С Красимира се познаваха отдавна, заедно бяха завършили гимназия, затова още преди два дни лекарката бе направила в часовете на моментно просветление за Гена допълнителен преглед, но и двамата специалисти от регионалната болница само потвърдиха диагнозата, която предвещаваще неизбежното дори по-скоро от плахите очаквания на завеждащата отделение.

В края на седмицата Гена издъхна. Не беше се случило чудото да я съживи, но пък смъртта ѝ бе лека, без мъчителните конвулсии и стенанията, обезболяващите инжекции и нарастващата с часове болка. Умряла бе в съня си. Преди да заспи, беше повикала с очи дъщеря си:

– При Ради да ме погребете! Съберете костите му и ги сложете до мене!...

– Мамо, имай търпение, ще се оправяш! – изохкала бе Красимира.

– Не съм дете да ме залъгвате. И запомни – при Ради да ме заровите и костите му да ми турите откъм сърцето, че ви проклинам и от оня свят!

– Боже, какво ми дойде до главата! – проплака Красимира и се извърна, тогава Радославов видя, че очите ѝ са пълни със сълзи; изглеждаха дълбоки и тъжни, както някога, в онези нейни ученически дни, когато бе плакала за бъдещия си мъж, молила бе да я пуснат само за ден в града през дългата зимна ваканция, а Гена ѝ бе скърцала със зъби и люто бе къннала. Колко вода изтече оттогава, и как се завърта наопаки онова, за което си предполагал, че може да сгрива душата ти, а то е отлетяло в най-неочаквания миг, за да разбие илюзиите, да стъпче всичко хубаво и като непотребна дреха да го захвърли...

Някога и Ради, братът на Красимира, си замина най-нелепо; сякаш бе сън онзи септемврийски следобед на връх Кръстовден, когато селяните захвърляха брадви, мотики и тесли; не се работи на такъв ден, че лошо застига онзи, дете прекрачи неписаната забрана, разделяща лятото от пристигащата есен. Вятър работата са тия приказки, смееше се Ради на майчините си думи. Заваряваше, стъпил гол, само по плувки, на

желязната стълба, и нехаеше за бабините деветини. Да пропусне цял ден? Как пък не. Ще остъкли верандата, стига е затягал дома на Сия, стига е насипвал пари и труд, и май за тоя дето духа; щото Сия хем университет ще учи в столицата, хем все по-чужда му е на сърцето и нищо чудно да си е намерила някой, а ако не го е намерила, и туй ще стане, мътните да я завлекат и нея, и проклетото ѝ неверно семе. За какъв ли дявол я послуша и напусна голямата къща на старите, от хубостта ѝ ли бе омаян, от обещанията в град да живее, в апартамент да се шири, удобства да има колкото ще, не като тук, по чукарите...

Малко преди да завари последния винкел на верандата, Ради се свлече и падна по очи сред белите хризантеми. И Гена изпищя, и се сгромоляса небето с белите вълма на облаците, и вече не се чуваше как писъците ѝ страховито огласят цялата махала, и всичко живо се бе умълчало, настръхнало слушаше и чакаше, дано, Господи, чудото стане. Не свестиха воплите на Гена сина ѝ, безпомощно разпери ръце и фелдшерът, дошъл от оня край на селото твърде късно. Не се бе случило тогава, та сега ли?

– Мамо, мамо... Чии грехове изплащаме? – прошепна Красимира над безжизненото тяло на Гена, докато се сещаше за всички тия минали събития, които щяха да преобърнат живота им, и оттам насетне нищо нямаше да е както преди.

Гена не помръдна. Беше си отишла завинаги. Както Ради някога. И това беше. И нищо повече, ни звук, ни знак за последно сбогом. Добре, че хер Радославов, този мъж, който тук всички смятаха вече за чужденец, дошъл от онзи край на света, сега бе до Красимира, и в очите му тя с удивление видя как се търколиха две-три мъжки сълзи, а уж не се долюбваха с Гена.

„Какво пък, малко ли го е посрещала, и му се радваше повече, отколкото на Ради! – помисли си Красимира. – За онези хубави дни, когато всички бяхме заедно, му е мъка, а не като сега, всеки да кукува надалеч и раните си да ближе тайно, и скритом да плаче, та да не злорадстват другите...“

Но тя нищо не рече. Тежко ѝ отгук насетне с тия двете деца. На Радко какво му е, ще преглътне, ще подсмърча ден-два, пък сетне ще се върне при парите и проклетата си работа, която там, в странство, поне му е в кърпа вързана и го ценят; нека да е тъй,

нали праща пари и досега не са закъсвали, но стига ли му на човек само проклетата валута и не бива ли да се озърне най-сетне, та да види, че пропуска нещо важно, и да се усети най-сетне...

Вятър е всичко, вятър, като този, дето сега фучи в стъклата и орони за една нощ хубавия майски цвят, и нищо не остана от хубавата му белота, продължи да размишлява Красимира, докато сълзите ѝ капеха върху восьмното лице на Гена.

Като се стигне дотук, иди че се вайкай, иди че търси съчувствие от чужди хора, които някога си смятала за по-свои от всеки друг. Ех, проклетата виелица, дето огъва клоните и те чукат като сироти ръце по стъклата на тази стара като света болница...

За погребението на Гена в църквата се събра цяло село – отпред роднините, встрани съседи, поотзад чужди и случайни хора, дето идват повече за поредното местно зрелище, каквито често стават тук – я за мъж, я за жена ще зачука камбаната, ще се провлачи плачливият ѝ напевен звън като престаряла оплаквачка и ще напомня на живите колко къси са и земният делник, и завистта, и проклетата ненавист между хората, и ще звъни в ушите на всеки, дошъл от близо и далеч, че нищо никой не отнася със себе там, в отвъдното – ни къща, ни земя, дето отново за нея се карат най-близки люде и довчерашни приятели.

На опелото в храма дойде и Радко, застана до дъщеря си и Красимира; преструваше се, че не вижда любопитно вперените към него погледи, тук още не знаеха, че с Красимира вече са разделени. На входа селяните му стискаха ръка като на човек от фамилията, губил се с години по гурбет, но все пак намерил начин да си дойде в най-решаващия ден, и жестът му изглеждаше в очите на пребрадените с черни забрадки жени и замислените, попрегърбени от годините и работата мъже повече от ясен. Радко за тях изглеждаше свой човек, нищо че не се беше мяркал отдавна край реката за риба или по лозята да удари рамо на Добри и Гена. Сега, когато и двамата си бяха отишли, съседите повече се вълнуваха как в зачернения дом ще се погодят за къщата и земите със Сия, останала наследник заедно с двете си големи деца. Чудно нещо, мислеха си хората в църквата, Сия не си дойде, ни децата си доведе да из-

проводят за последно баба си, че то на човек нищо отвъд не му трябва, само един последен спомен, едно сетно навеждане с цвете над онази корава жена, от която всички тайно са се възхищавали, и има защо – силна беше Гена, издържа на плесника, дето съдбата ѝ поднесе с ранната смърт на Ради, скърца със зъби и преживя загубата и на Добри, и ако не я бе пипнала проклетата болест, още щеше да стрелка хората с очи – ту сурово, ту пресмехулно...

– Ще изляза навън, може да потрябва превоз – тихо рече той на дъщеря си, стисна ръката ѝ и усети как синият блясък на очите ѝ го изпълва с някаква неясна, отдавна забравена топлина. Докосна с длан златистия пух на косите ѝ и разбра, че е пораснала, че е вече истинска жена, която тайно го наблюдава и изучава със възискателния и критичен поглед на баба си. Колко прилича на нея – и в жестовете, и в глава, и в погледа, рече си той и се промъкна през множеството към изхода на църквата.

– Чухме какво е заръчала старата – потупа го някой по рамото, когато излезе на въздух и си пое дълбоко дъх.

Радко го загледа зачудено, беше Карамфил Карото, стар приятел и съсед на Добри, до неотдавна кмет, а сега малко позастарял мъж с широко чело и жилести ръце. Някак самоуверен в предишни години, днес Карото бе укротил погледа и напрегнатият израз в очите си, зад които тогава се крояха всевъзможни планове и дори чудновати проекти за съживяване на селото; днес те бяха отстъпили място на някаква кротка тъга, която не убягна от погледа на Радославов.

– Майчини кости, рекла Гена, иска да положи до сина си – каза Карото. – То аз заръчах на хората да изкопаят онова място, там де, където е Ради, ама сам не ми е работа, та си викам, по-добре двамата да идем и да нагледаме докъде са я свършили, а?

Карото изрече тия думи с някаква виновна усмивка и тръгна напред. Излязоха от църковния двор.

– Сядай тогава! – махна с ръка Радославов и отключи колата.

Превъртя стартера и скоро прах от крайбрежната улица и лай на кучета ги съпроводи до края на селото.

Радко шофираше бавно и оглеждаше местността. Ще се отърве от множеството, от тягостната гледка, от воплите, от риданията на Красимира, които

сякаш нямаха край. Боже, и той скърбеше, но нейното бе нещо друго, и Радко се досещаше, че сега тя плаче за себе си, забравила за всичко и за всички. Нима би могъл да ѝ помогне? Край нея имаше достатъчно роднини, тях за рев и утеха ги бива, всяка седмица поне по един си отива отпук и достатъчно са репетирали сцената. Виж, дъщеря му трудно ще свикне, но ще се наложи, ще-не ще. Не е ли животът една подобна сцена, с повече ревливи или коравосърдечни актьори, с безизразни или надменни лица, между които няма място за прошка, за обич и нещо по-светло, по-чисто?...

Грибищният парк беше отвъд реката, вляво от главния път, зад дълга редица половинвековни тополи. Паметниците бяха в подножието на рътлината, закътани от ветровете, под сянката на няколко ореха и диви липи. Бръшлян и зеленикав мъх обвиваха зидовете, вратите стърчаха изкривени и ръждясали, а новичката сграда на ритуалния дом бе заключена; рядко провеждаха там опело, и сега направо от църквата щяха да докарат Гена, затова подранили селяни бяха изпреварили процесията и щъкаха край паметниците я свещ да запалят, я тревата да изскубят покрай потъмнелите кръстове и паметници с едва доловими надписи.

Радко вкара колата под дебелия сянка на първия орех близо до чешмата и Карото нетърпеливо изскочи, но изпъшка и закуцука:

– Навъртяха се годините и току се обади я крак, я ръка. Строежите и каскадите ми взеха здравето, а тогава, на твоите години, си мислех, че като построим и за хората подир нас, ще се замогнем, а и света ще смаем. Нито едното, нито другото се случи...

Помълча, вдигна глава и посочи с очи паметника пред себе си. Едва сега Радославов прочете името на Ради. Откога не е стъпвал тук, откога цвете не е полагал? И онова безумно увлечение по Сия, само месеци след смъртта на Ради, не беше ли някаква проверка, някакво проклятие, което хер Радославов нито за минута нямаше да изтръгне от съзнанието си, макар и на хиляди километри отпук? Добре че никой не бе научил, добре че Сия сама го бе вразумила. А отпук насетне? Все пак двамата с Ради бяха приятели, ловили бяха риба, пяли бяха с китарите онези песни, които никой повече няма да изпее вместо тях, мечтали бяха за един по-хубав и по-добър свят – без оскъдица за тях и за децата им, без режими

и забрани. И когато Ради трябваше да се радва и да участва във всичко това, той се бе отказал, за да премине в едно по-щастливо, по-истинско и трайно измерение; навярно за да проследи кой му е истински и кой лъжлив приятел; сигурно да види и докъде ще стигне Сия, първо с онзи въображаем, а може би и истински любовник, а сетне и със самия хер Радко Радославов, чиито ангели се бяха оказали по-слаби, отколкото самият бе предполагал. Е, какво да стори сега, как да погледне и Карото, и Красимира, и децата си в очите? Слава богу, нищо никой не бе узнал, и никога нямаше да узнае, но щеше ли това да му послужи за успокоение, да го утеши, когато сам други трябваше да утешава?

Двамата с Карото приближиха паметника. Гробът бе изкопан и отвътре гробарят се суетеше, слагаше нещо в платнена торба, после се изправи и я подаде на Карото:

– Ей това остава от човека, момчета!

– Какво има вътре?

Мъжът с дочените дрехи изскочи навън и като пое торбата от Карото, разгърна я и рече:

– Сами вижте! За десетина години само костите са оцеляли. Няма я плътта, няма нищо. Сякаш никога не е живял, пял и пил, сякаш никога жена не е докосвал, сякаш никога на хубост и деца не се е радвал.

Той пое от подаденото му шише с домашно вино, отпи и тихо измъкна „бог да го прости“, сетне изсипа върху платнена кърпа съдържанието на торбата. Двамата се дръпнаха стъписани. Черепът на Ради беше прерязан откъм горната част. Беше натъпкан с марли и бинтове, прогнали през изтеклите години.

– Кога го уби токът, правили му аутопсия в градската болница. Сами виждате, срязали са черепа, кой знае какво са дирили от умрял човек. А майка му тъй и не разбра...

– И да е разбрала, каква полза? – въздъхна Карото и вдигна очи към човека с дочените дрехи. – Ти... беше ли на погребението му?

– Бях, нали пак копах, с още двама, ама и те измряха, за тоя занаят тук вече трудно се намират хора, повечето минават седемдесетте.

– Аз мисля – прекъсна го Карото, – че е време да изчистим костите и като дойде попът, да ги опее, както му е редът.

– Оставете на мен! – рече Радко и се втурна към колата.

Извади чисти конци, с които триеше сутрин стъклата, измъкна торбата настрана и се зае да избърсва костите от полепналата черна пръст. Триеше всяка една от тях бавно, мълчаливо и с неочаквано усърдие. После грабна бутилката и ги поля с вино.

Изведнъж се проясни и над хълма слънцето се провря като разрязан портокал между двата бряста, издигна се, сякаш изплува сред белите вълни на облаците, и заля долината със сребърна светлина. Едва сега и тримата, наобиколили паметника, усетиха как проснатите върху бялата кърпа кости искрят и край тях се разнася мирис на цветя и мащерка, на равнец и маточина, дошъл ненадейно като че от онзи забравен кът на детските дни, когато Радко и Ради бяха кръстосвали реката и поляните, ловили бяха риба, брали бяха билки, къпали се бяха в бистрите води на вировете, а над тях се бяха извисявали все същите вековни брястове и тополи, все същото бездънно и изумрудено небе.

И когато процесията навлезе в гробищния парк, Радко изтича при свещеника и му прошепна няколко думи.

Смъкнаха Гена от ремаркетото на трактора, минаха под сянката на ореха с тялото ѝ и го оставиха досами паметника на Ради. После старият свещеник поля повторно вино върху костите и завъртя кандилото. Замириса на тамян и някакво странно благоухание погали сетивата на насъбралите се край ореха селяни. Красимира гледеше с широко отворени очи как костите на брат ѝ се къпят в светлината и аромата на нещо непознато и хубаво, съзлите ѝ се стичаха по лицето, но тя не ги триеше; беше ѝ леко и спокойно, тогава Радко пристъпи към нея, прегърна я през раменете и прошепна:

– Недей! Така и на двамата им е добре. Гледат ни отгоре и искат да ни утешат. Щото няма човек, дете не е грешил, нали тъй го рече още в църквата свещеникът. Важно е да му остане нещо, в което вярва, сега и отвъд...

Сетне Карото се наведе и събра вече изсъхналите на лекия ветрец кости, загърна ги в бялото платно, което бе извадил Радославов от колата си, и ги сложи досами паметника.

– Как си сетил да вземеш платно? – обгърна го с мекия кафеникав блясък на очите си Красимира. – Да, не само аз, но и децата ще са ти благодарни...

– Карото ме подсети да взема плат от магазина – отвърна Радославов и махна с ръка. – Нищо особено не съм направил.

Когато свещеникът опя костите на Ради и прочете заупокойна молитва за майката и сина, даде знак да спуснат ковчега и посочи къде да сложат костите и черепа на Ради. Поставиха ги откъм сърцето на Гена.

– Нека отсега и навеки да са един до друг – прекръсти ги свещеникът със светена вода и мина с кандилото за последен път.

– Амин! – отвърнаха кротко и замислено селяните и се закръстиха.

Благоуханият мирис още дълго щеше да ги следва по пътя към селото, после остана само упоиваният аромат на диви липи, чиито цветове сякаш изпълваха въздуха с усещане за благодат и неизменност

под ведрата синева, над къщите, реката и долината, над Гена и сина й, над десетките застинали сред злака на нивята и хълмовете паметници.

„Изглежда тези неща са далеч по-мъдри и добри от самите нас, живите; от завистта, проклетията и всичко онова, което ни пречи да бъдем по-милостиви към другите и към себе си“ – рече си наполовина чужденецът хер Радко Радославов и вече си мислеше да седне в колата, да запали цигара и да постои сам сред тази благословена и мъдра селска тишина. За да премисли оттук насетне накъде. Но не го направи. Срещу него тичаше с разперени очи и светнали очи дъщеря му, махаше му и крещеше да почака. „Боже, колко е пораснала, и даже не ме е забравила, и даже не ме мрази, макар че само това заслужавам...“ – каза си удивено той и сякаш се събуди от дълъг, тягостен сън.

Корица на брой 1
на сп. „Издател“, излязъл
през октомври 1994 г.
Основател
Лъчезар Г. Георгиев

Филологически факултет

Катедра Библиотекознание, масови комуникации,
чужди езици

Университетско издателство
„Св. св. Кирил и Методий“

Редактори на броя

доц. д-р Лъчезар Георгиев доц. д-р Стефан Коларов

Формат 56x84/8. Печатни коли 4

ISSN 1310 – 4624

Страница ИЗДАТЕЛ

в Интернет: www.izdatel.hit.bg

Годишен абонамент или заявка за сп. „Издател“ може да направите на адреса на редакцията:

5000 Велико Търново, ул. „Теодосий Търновски“ № 2,
ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“, Ректорат
Катедра Библиотекознание, масови комуникации, чужди езици
за доц. д-р Лъчезар Георгиев Георгиев.

Моля, свържете се на тел.: 062/ 618 258

DEAR READER,

You can subscribe to the „Publisher“ magazine for the year 2004 by sending the subscription fee by mail-order to the following address:

5000 Veliko Turnovo, 2 Theodosi Turnovsky Str.
„Cyril and Methodius“ University
Prof. Dr. Luhezhar Georgiev Georgiev

Please, write „Subscription fee for the „Publisher“ magazine“ on the mail-order as well as your address and Telephone number for delivery and contact. Tel. 062/618 258. Thank you!

ПЕЧАТНИЦА „СИРА“ – Велико Търново, 2004